

CENTER FOR
THE STUDY OF
DEMOCRACY

Процесуални права на лица, заподозрени или обвинени в престъпления, свързани с тероризъм

Димитър Марков

24 ноември 2021 г.

Стокхолмска програма – Отворена и сигурна Европа в услуга и за защита на гражданите

„Престъпно поведение при особено тежките престъпления с трансгранично измерение, произтичащо от характера или последиците от такива престъпления, или от особена необходимост да се води борба с тях на обща основа, следва да подлежи на **общи** определения за престъпления и **общи** минимални нива на максималните санкции. Приоритетните области следва да са **тероризмът**, трафикът на хора, трафикът на наркотици, сексуалната експлоатация на жени и деца, детската порнография и компютърните престъпления.“

Престъпления, свързани с тероризъм

Директива (ЕС) 2017/541 относно борбата с тероризма

- Терористични престъпления (чл. 3)
- Престъпления, свързани с терористични групи (чл. 4)
- Публично подстрекаване към извършване на терористично престъпление (чл. 5)
- Набиране с цел тероризъм (чл. 6)
- Предоставяне на обучение с цел тероризъм (чл. 7)
- Получаване на обучение с цел тероризъм (чл. 8)
- Пътуване с цел тероризъм (чл. 9)
- Организиране или подпомагане на пътуване с цел тероризъм (чл. 10)
- Финансиране на тероризма (чл. 11)
- Други престъпления (чл. 12)

Наказателен кодекс

- Тероризъм (чл. 108а, ал. 1)
- Събиране и предоставяне на средства за тероризъм (чл. 108а, ал. 2)
- Набиране и предоставяне на обучение с цел тероризъм (чл. 108а, ал. 3)
- Получаване на обучение с цел тероризъм (чл. 108а, ал. 4)
- Излизане от страната с цел тероризъм (чл. 108а, ал. 6)
- Влизане или незаконно пребиваване в страната с цел тероризъм (чл. 108а, ал. 7)
- Образуване, ръководство и членуване в терористична група (чл. 108а, ал. 3)
- Подготовка за извършване на тероризъм в чужбина (чл. 110)
- Други престъпления (чл. 195, ал. 1, т. 11, чл. 308, ал. 3, т. 1)
- Подбуждане към тероризъм (чл. 320)
- Закана за извършване на тероризъм (чл. 320а)

Стокхолмска програма – Отворена и сигурна Европа в услуга и за защита на гражданите

„Зачитането на правовия ред, на основните права и свободи е една от основите на общата борба на Съюза срещу тероризма. Мерките за борба срещу тероризма трябва да бъдат предприети при **пълно зачитане на основните права и свободи**, така че да не дават повод за оспорване. Освен това всички участващи страни следва да избягват да набеждават определени групи хора и следва да развиват диалог между културите, за да се повиши взаимното познаване и разбирателство.“

„Съюзът трябва да гарантира, че в борбата срещу тероризма се прилагат всички средства при **пълно зачитане на основните права и свободи**. Европейският съвет потвърждава отново, че стратегията за борба срещу тероризма включва четири направления на работа – превенция, преследване, защита и реагиране – и призовава за засилване на превенцията.“

Директива (ЕС) 2017/541 относно борбата с тероризма

„Настоящата директива [...] зачита основните права и свободи и спазва принципите, признати по-конкретно в Хартата, включително [...] правото на свобода и сигурност, свободата на изразяване на мнение и информация, свободата на сдружаване и свободата на мисълта, съвестта и религията, общата забрана на дискриминацията, по-специално на основание на раса, цвят на кожата, етнически или социален произход, генетични характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, правото на зачитане на личния и семейния живот и правото на защита на личните данни, принципите на законност и пропорционалност на престъплението и наказанието, обхващащи също така изискването за точност, яснота и предвидимост в наказателното право, презумпцията за невинност, както и свободата на движение [...] Настоящата директива трябва да се прилага в съответствие с тези права и принципи, като се вземат предвид също Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, Международният пакт за граждански и политически права и другите задължения в областта на правата на човека съгласно международното право.“

„Настоящата директива не засяга задълженията на държавите членки съгласно правото на Съюза по отношение на процесуалните права на заподозрените или обвиняемите в рамките на наказателното производство.“

Пътна карта за укрепване на процесуалните права на заподозрени лица или на обвиняеми в рамките на наказателното производство

- **Мярка А:** Писмен и устен превод
- **Мярка Б:** Информация за правата и повдигнатите обвинения
- **Мярка В:** Правен съвет и правна помощ
- **Мярка Г:** Контакти с роднини, работодатели и консулски служби
- **Мярка Д:** Специални гаранции за заподозрени лица или за обвиняеми, които са в уязвимо положение
- **Мярка Е:** Зелена книга относно предварителното задържане
- **Директива 2010/64/ЕС** относно правото на устен и писмен превод
- **Директива 2012/13/ЕС** относно правото на информация
- **Директива 2013/48/ЕС** относно правото на достъп до адвокат и правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане
- **Директива (ЕС) 2016/1919** относно правната помощ
- **Директива (ЕС) 2016/343** относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес
- **Директива (ЕС) 2016/800** относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми
- **Препоръка** относно процесуалните гаранции на уязвими лица, които са заподозрени или обвиняеми

Директива 2012/13/ЕС относно правото на информация

На заподозрените лица или обвиняемите или на техните адвокати се предоставя достъп най-малко до всички доказателствени материали, независимо дали са в полза на заподозрения или обвиняемия или в подкрепа на обвинението, с които разполагат компетентните органи. Достъпът се предоставя своевременно, но не по-късно от момента на внасяне на обвинението в съда.

При условие че това не нарушава правото на справедлив процес, достъп до определени материали може да бъде отказан, ако това може да доведе до сериозна опасност за живота или основните права на друго лице или ако е необходимо, за да се гарантират важни обществени интереси (например, когато достъпът може да попречи на текущо разследване или да навреди сериозно на националната сигурност).

Директива 2013/48/ЕС относно правото на достъп до адвокат и правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане

Правото на достъп до адвокат включва правото на заподозрените или обвиняемите да се срещат насаме и да осъществяват връзка с представляващия ги адвокат, и правото техният адвокат да присъства и участва по време на разпитите им и при следствени действия или действия по събиране на доказателства, на които заподозреният или обвиняемият е длъжен или му е разрешено да присъства.

При изключителни обстоятелства и само в досъдебната фаза тези права могат да бъдат ограничени, доколкото това е обосновано предвид конкретните обстоятелства по делото, при неотложна необходимост да се предотврати настъпването на тежки неблагоприятни последици за живота, свободата или физическата неприкосновеност на лице или да се предприемат незабавни действия за предотвратяване на сериозно възпрепятстване на наказателното производство.

Директива (ЕС) 2016/343 относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес

Докато вината на заподозрения или обвиняемия не бъде доказана в съответствие със закона, тези лица не се представят като виновни в публични изявления на публичните органи и в съдебни решения, различни от решенията относно въпроса за вината.

Задължението заподозрените или обвиняемите да не бъдат представяни като виновни не възпрепятства публичните органи да разпространяват публично информация относно наказателното производство, когато това е строго необходимо по съображения, свързани с наказателното разследване, или от обществен интерес.

Куин с/у Ирландия (№ 36887/97)

- Полицейски автомобил, ескортиращ микробус, е блъснат и обграден от въоръжени мъже, които стрелят по намиращите се вътре полицаи, раняват тежко единия и убиват на място другия.
- Полицията подозира връзка с ИРА и арестува 63 души за разпит, включително Пол Куин, ирландски гражданин. Арестът е извършен почти 6 седмици след инцидента.
- На разпита Куин заявява, че е по време на инцидента е бил в Лондон, но отказва да даде повече информация.
- Осъден е на 6 месеца лишаване от свобода за отказ да разкрие местоположението си пред компетентните органи.
- Ирландия е осъдена за нарушаване на презумпцията за невинност на обвиняемия, вкл. На правото му да запази мълчание и да не се самоуличава в извършване на престъпление.

Байтар с/у Турция (№ 45440/04)

- Гюлюстан Байтар, турска гражданка, която не говори добре турски, е арестувана по време на свиждане в затвора, след като у нея е намерена бележка, написана от член на ПКК. Оправдана е след разпит на турски език, по време на който заявява, че е намерила бележката случайно.
- Арестувана е отново по време на свиждане, след като в нея са намерени инструкции за стратегията на ПКК в затворите. Разпитана е на турски език и заявява, че е намерила документа случайно. На разпит пред съдия в присъствието на преводач твърди, че показанията ѝ се отнасят за предишното посещение.
- Осъдена е на 3 години и 9 месеца лишаване от свобода.
- Турция е осъдена за нарушаване на правото на обвиняемия на устен превод, довело до неразбиране на последиците от разпита и отказ от правото на мълчание и правото на адвокатска защита.

Ибрахим и др. с/у Великобритания (№ 50541/08, №50571/08, 50573/08 и 40351/09)

- На 7 юли 2005 г. в Лондон са извършени четири самоубийствени атентата (три в метрото и един в автобус), в които загиват 52 души.
- На 21 юли 2005 г., отново в Лондон, са детонирани нови четири бомби (три в метрото и една в автобус), които не експлодират.
- По видеозаписи от улични камери, излъчени и по телевизията, са задържани четирима заподозрени. И четиримата са признати за виновни за заговор за убийство и осъдени на доживотен затвор с минимален срок на лишаване от свобода 40 години.
- В хода на производството заподозрените са задържани без право на комуникация и разпитани в отсъствие на адвокат (safety interview).
- Показанията, дадени в отсъствие на адвокат, са приети като доказателства в процеса.
- Трима от осъдените подават жалби за нарушаване на правото им на адвокатска защита.

Ибрахим и др. с/у Великобритания (№ 50541/08, №50571/08, 50573/08 и 40351/09)

- Не може да става дума за ограничаване на правата на справедлив съдебен процес само поради факта, че въпросните лица са заподозрени в участие в тероризъм.
- Независимо от това, когато се определя дали производството като цяло е било справедливо, може да се вземе предвид тежестта на обществения интерес от разследването и наказването на конкретното разглеждано престъпление.
- Правото на справедлив процес не трябва да се прилага по начин, който да поставя непропорционални трудности пред полицейските органи при предприемането на ефективни мерки за противодействие на тероризма или други тежки престъпления.
- Съображенията от обществен интерес не могат да оправдаят мерки, които засягат самата същност на правото на защита.

Ибрахим и др. с/у Великобритания (№ 50541/08, №50571/08, 50573/08 и 40351/09)

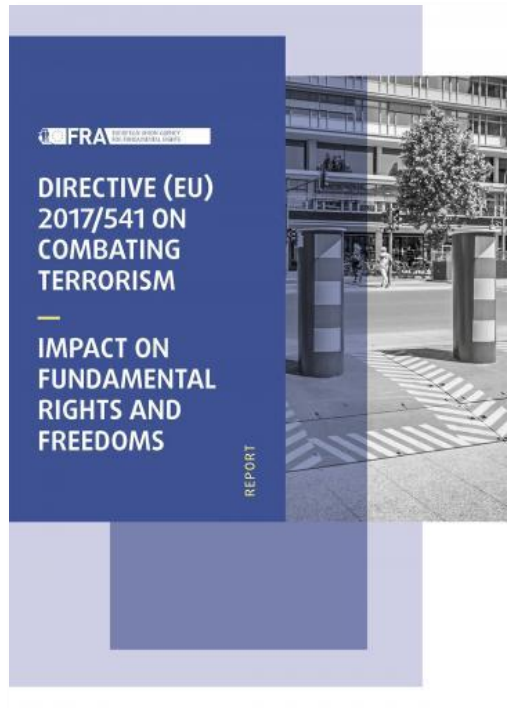
- Достъпът до адвокат може да бъде ограничен, ако (1) са налице непреодолими причини и (2) ограниченията не са се отразили на справедливостта на процеса като цяло.
- Непреодолими причини: опасност от загуба на човешки животи в голям мащаб, спешна необходимост от получаване на информация за планирани нападения, сериозните практически ограничения, при които действа полицията.
- Отражение на справедливостта на процеса като цяло: наличие на основание за налагане на ограничението в националното право (вкл. съдебен контрол), индивидуална оценка на конкретните обстоятелства по случая (вкл. документиране на причините), временен характер на ограничението (неприлагане след отпадане на причините)

От герой до злодей: случаят на Ричард Джуъл

- Нает като охранител на летните олимпийски игри през 1996 г. в Атланта, Джуъл пръв предупреждава за подозрителна раница в Сентениъл Олимпик Парк.
- Евакуирани са между 75 и 100 души, преди бомбата да избухне (един човек е убит, втори умира по-късно от сърдечен удар).
- Медиите възхваляват Джуъл до появата на информация, че според ФБР той сам да е заложил бомбата в опит да се покаже като герои.
- „Глупак“, „дебел, провален бивш шерифски заместник“, „достатъчно, за да бъде арестуван на момента, вероятно достатъчно, за да бъде обвинен, но вие винаги искате да имате достатъчно за да бъде и осъден“.
- Претърсвания, разпити, 24-часово наблюдение, детектор на лъжата.
- На 26 октомври 1996 г. федералният прокурор уведомява Джуъл, че вече не е заподозрян. През 1997 г. ФБР открива истинския извършител.

Наказателно преследване на тероризма в контекста на правата на човека

- **Законоустановеност на престъпленията и наказанията:** предвидимост и яснота на разпоредбите, пропорционалност на наказанията
- **Избягване на криминализирането на правомерно поведение:** прецизно дефиниране на терористичната цел като елемент от състава на престъплението и недопускане на „прехвърляне“ на доказателствената тежест
- **Защита срещу неправомерно използване на специални разузнавателни средства:** гарантиране на процесуалните права на обвиняемите, съдебен контрол и зачитане на правата на трети лица
- **Недопускане на дискриминация:** избягване на „профилирането“ въз основа на дискриминационни критерии, еднакво третиране на всички форми на тероризъм независимо от мотивацията
- **Прилагане на разпоредбите за тероризъм само за престъпления с терористичен характер:** избягване на прилагането на разпоредбите за тероризъм по отношение на деяния, които не отговарят на всички критерии за тероризъм

For more information

 QFAIRNESS

COMPARATIVE LEGAL RESEARCH

MAPPING THE LEGAL AND POLICY
LANDSCAPE FOR UPHOLDING CRIMINAL
PROCEDURAL RIGHTS IN THE CONTEXT
OF COUNTER-TERRORISM

 QFAIRNESS

COMPARATIVE LEGAL RESEARCH

IMPLEMENTATION OF THE STOCKHOLM
PROGRAMME ROADMAP
IN TERROR-RELATED CASES

 QFAIRNESS

**Data Sharing on Terror-Related
Crime Suspects and Accused
Persons in the Context of the
Stockholm Programme**

CENTER FOR
THE STUDY OF
DEMOCRACY

Благодаря за вниманието!

fairnessproject.eu

ipcoopsproject.eu

Обучението е финансирано по програма „Правосъдие“ (2014–2020) на Европейския съюз. Съдържанието на обучението представя гледната точка на лекторите и участниците, които единствени носят отговорност за него. Европейската комисия не отговаря за начина, по който може да бъде използвана представената информация.